

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-7>

УДК 637:1

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА І ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ КОМПЛЕКСНОЇ АВТОМАТИЗАЦІЇ

MODERN POSSIBILITIES OF ORGANIZING THE ACCOUNTING OF PRODUCTION COSTS AND FINISHED PRODUCTS IN THE CONDITIONS OF COMPLEX AUTOMATION

Шепель Інеса Вадимівна

кандидат економічних наук, доцент,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6728-5579>

Shepel Inesa

Kherson State Agrarian and Economic University

Стаття присвячена комплексному дослідженні сучасних можливостей здійснення фінансового обліку за допомогою програм автоматизації обліку витрат та калькулювання собівартості продукції аграрних підприємств. Надано порівняльний аналіз характеристик програм українських виробників за можливостями та галузеву специфікою. Проаналізовано сучасний стан обліку витрат та калькулювання собівартості сільськогосподарської продукції, а також системи звітності аграрних підприємств щодо адекватності її інформаційного наповнення вимогам різних рівнів управління. Сформульовані основні підходи з удосконалення роботи облікових служб щодо інформаційного забезпечення ефективного управління витратами. Визначені переваги та можливості програм «BAS АГРО. Бухгалтерія», Agri: Бухгалтерія та Парус. Підприємство 8.0.

Ключові слова: витрати, сільськогосподарська продукція, витрати виробництва, автоматизація обліку.

The article is devoted to a comprehensive study of the current possibilities of financial accounting with the help of automation programs for cost accounting and production costing of agrarian enterprises. The issue of cost accounting and determining the cost of production necessitates a rethinking of the concepts of enterprise costs and the cost of production (works, services), in particular, from the standpoint of providing management with reliable, timely and adequate information about them in order to make correct and informed decisions on the feasibility of producing certain types of products. With the help of the programs "BAS AGRO. Accounting", "Agri: Parus-Accounting", "Pidpriemstvo 8.0." the main characteristics of the main components are presented in terms of capabilities and industry specifics. The current state of cost accounting and costing of agricultural products, as well as the reporting system of agricultural enterprises in terms of the adequacy of its information content to the requirements of different levels of management, is analysed. The paper defines the features of programmes and elements that contain a certain set of tools necessary for the user to work with the programme. These include reference books used to store information of the same type. Depending on the class of the application, they are used in its various modules and by the application as a whole when performing operations with directory items. Developing a chart of accounts used to prepare accounting entries in all programmes. Each programme contains initial built-in service mechanisms that are used when performing any accounting operations. The main approaches to improving the work of accounting services in terms of information support for effective cost management are formulated. By automating and integrating the processing of various types of primary economic information used by individual management functions, a single information base is created (the result of processing integration), and subsequently used repeatedly by all services and departments of the enterprise in making management decisions. The use of software automation tools can almost completely solve the problem of accuracy and efficiency of accounting and economic information. This publication identifies the advantages and capabilities of the BAS AGRO. Accounting", "Agri: Parus-Accounting", "Pidpriemstvo 8.0."

Keywords: costs, agricultural products, production costs, automation of accounting.

Постановка проблеми. Забезпечення менеджменту підприємства необхідною інформацією для ефективного управління витратами можливе лише за умови систематичного і повного відображення всіх господарських операцій в системі бухгалтерського обліку, тобто наявності добре налагоджених фінансового, і в більшій мірі управлінського обліку за допомогою сучасних інформаційних програм. Доцільно за допомогою автоматизованих програм створити комплексну інтеграцію функцій управління (планування, обліку, аналізу і контролю витрат на виробництво), що реалізуються в процесі виконання бухгалтерами підприємств своїх професійних обов'язків. Автоматизація обліку за допомогою програм BAS АГРО, Agri: бухгалтерія здійснює облік витрат виробництва, максимально забезпечує одержання достовірних даних, для управління, контролю за дотриманням норм виробничого споживання засобів, предметів праці та живої праці з метою оцінки діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теорії і практики обліку витрат і калькуляції собівартості продукції здійснили вітчизняні вчені. Зокрема Ф. Ф. Бутинець [1], Б. І. Валуєв, А. М. Герасимович, С. Ф. Голов, З. В. Гуцайлюк, В. М. Жук, Є. В. Калюга, Г. Г. Кірейцев, В. О. Ластовецький, свої праці спрямовували на поліпшення методики обліку витрат і калькулювання собівартості та здійснення контролю витрат за кожним окремим видом господарської діяльності. Інша група дослідників, як Ю. Я. Литвин, В. Г. Лінник, Н. М. Малюга, О. А. Петрик, І. Б. Садовська, С. В. Скрипник [2], І. Б. Франчук, В. В. Сопко, Л. К. Сук, Т. Кулініч [3] спрямували дослідження на удосконалення методики ухвалення управлінських рішень, навиків їх коригувати залежно від пертурбацій ринкової кон'юнктури зовнішніх чинників.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. При веденні фінансового та управлінського обліку підприємства аграрної сфери потребують оновлення програмного забезпечення та застосування автоматичного ефективного розрахунку витрат діяльності, продуктивної методики управління витратами та калькулювання собівартості продукції. Впровадження сучасних програм дасть змогу обрати ефективну, сучасну, українську програму ведення обліку, для аграрних підприємств та поліпшення ефективності діяльності облікового апарату.

Метою статті є визначення оптимальних можливостей і параметрів програмного забез-

печення в аграрному виробництві, які дозволять якісно вести облік витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції, ведення аналітичного та синтетичного обліку у розрізі культур з можливістю контролювання та оптимізації витрат в практичній діяльності облікових працівників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним нормативним документом, що визначає порядок формування собівартості продукції, є П(С)БО 16 Об'єктом витрат є продукція, роботи, послуги або вид діяльності підприємства, що потребують визначення пов'язаних з їх виробництвом (виконанням) витрат [4].

Облік операцій з виходу продукції повинен забезпечити контроль за виконанням завдань по випуску продукції згідно запланованого асортименту; зберігання готової продукції за обсягом, асортиментом та якістю; своєчасною випискою документів на відвантаження; поданням розрахункових документів покупцям та контроль своєчасного здійснення платежів; використанням матеріальних і фінансових ресурсів за допомогою здійснення калькуляції собівартості продукції. Питання деталізації, наповнення і функціонування підсистеми управлінського обліку залежить від потреб конкретного підприємства, масштабів (обсягів) його діяльності і економічної доцільності запровадження системи управлінського обліку. Останнє передбачає слідування наступному принципу: витрати на запровадження системи управлінського обліку не повинні перевищувати очікуваного економічного ефекту від такого впровадження.

Введення в первинні документи, на підставі яких продукція відпускається покупцю обов'язкового реквізиту "Критерії якості", що, по суті, є обґрунтуванням відпускнуої ціни такої продукції. Визначення продажною вартості продукції на момент її відвантаження покупцю значно знижує ризики, пов'язані з втратами від опортуністичної поведінки постачальників, підрядників, покупців та замовників.

Відповідно до цього первинні документи необхідно доповнити реквізитами, що містять критерії визначення якості в розрізі окремих показників та загальний висновок. Первинним документом, що підтверджує якість тієї чи іншої продукції, є деталізований експертний висновок, який має містити розшифровку основних параметрів якості продукції, встановлених вимогами державних стандартів України. Вважаємо, що якісні дані готової продукції сільськогосподарського виробництва

мають бути невід’ємною складовою накладної на відпуск продукції покупцю. Визначення показників якості доцільно здійснювати на підставі аналізу незалежних лабораторій (рис. 1).

Також ми вважаємо, що потрібно затвердити правила документування фактів реалізації сільськогосподарської продукції. Уточнення первинних документів, якими оформлюється продаж продукції сільського господарства передбачає реалізацію наступної схеми організації створення, перевірки та обробки первинних документів в бухгалтерському обліку:

1. Продажна вартість продукції визначається на момент її відпуску покупцю.

2. Підставою для визначення продажної вартості продукції є висновок незалежної лабораторії щодо якості такої продукції.

3. Продаж продукції оформлюється накладною (Товарно-транспортною накладною), де у товарній частині вказуються показники якості продукції, що приймаються за основу при визначенні продажної вартості.

4. Оформлення накладної відбувається одночасно зі згодою покупця придбати продукцію попередньо визначеної якості та оплатити вартість такої продукції.

Для одержання прибутку підприємства мають виробляти продукти з доданою вартістю, вони не повинні втрачати дохід через невдалий вибір технології виробництва, а мати інформацію про альтернативні варіанти виробництва продукту з різним рівнем витрат. Управлінський облік перетинається з фінансовим в частині обліку витрат, різницю в методах у першому випадку можна розгля-

дати як аналітичний, у другому – синтетичний види бухгалтерського обліку. Тобто, головним правилом матеріального обліку є отримання інформації для управління, а саме: планування, контролю, стимулювання [6, с. 34]

В рамках програми BAS АГРО є можливість розробляти головними фахівцями унікальних функціонал технологічних карт полів за допомогою яких здійснюється комплексне планування процесу виробництва сільськогосподарських культур у розрізі робіт, засобів виробництва, описом необхідних засобів, матеріальних витрат та робочої сили з урахуванням цін, тарифів, попередників вирощувальних культур (рис. 2).

Основним джерелом для планування сільськогосподарської діяльності та формування потреб рослинництва у сировині, матеріалах і трудових ресурсах є планові обсяги продажів готової продукції та підставі технологічних карт з визначенням цін реалізації та прибутків в автоматизованій програмі за допомогою створення ресурсної специфікації і замовлення. Автоматичні розрахунки статей витрат дозволяють здійснювати розшифровку до вихідних даних та істотно оптимізувати процес впровадження (коригування) обраних виробничих моделей виходячи з цін реалізації сільськогосподарської продукції на експорт.

Управлінський облік перетинається з фінансовим в частині обліку витрат, різницю в методах у першому випадку можна розглядати як аналітичний, у другому – синтетичний види бухгалтерського обліку. Тобто, головним правилом матеріального обліку є отримання інформації для управління, а саме: планування, контролю, стимулювання. Виробни-

Продукція		Клас					
Партія							
1. Критерії визначення типу:							
Зернові домішки, %	Відтінок	Колір	Склоподібність, %	Висновок:		Наявність нетипових ознак	
				тип	підтип		
2. Критерії визначення класу:							
Вага в натурі, г/л	Вологість, %	Зернова домішка, %	Смітна домішка, %	Сажкове зерно, %	Масова частка:		Число падання
					білка, у перерахунку на суху речовину, %	група	
					Сирої клейковини %	одиниць ВДК	
3. Інші обов'язкові якісні характеристики:							
Зараженість (%), найменування шкідника		Відповідність вимогам свіжості(+,-)				Висновок:	
		Колір	Запах	Смак	Інше		

Рис. 1 Фрагмент накладної на відпуск зерна пшениці: критерії якості

Джерело: складено автором на підставі [5, с. 13]

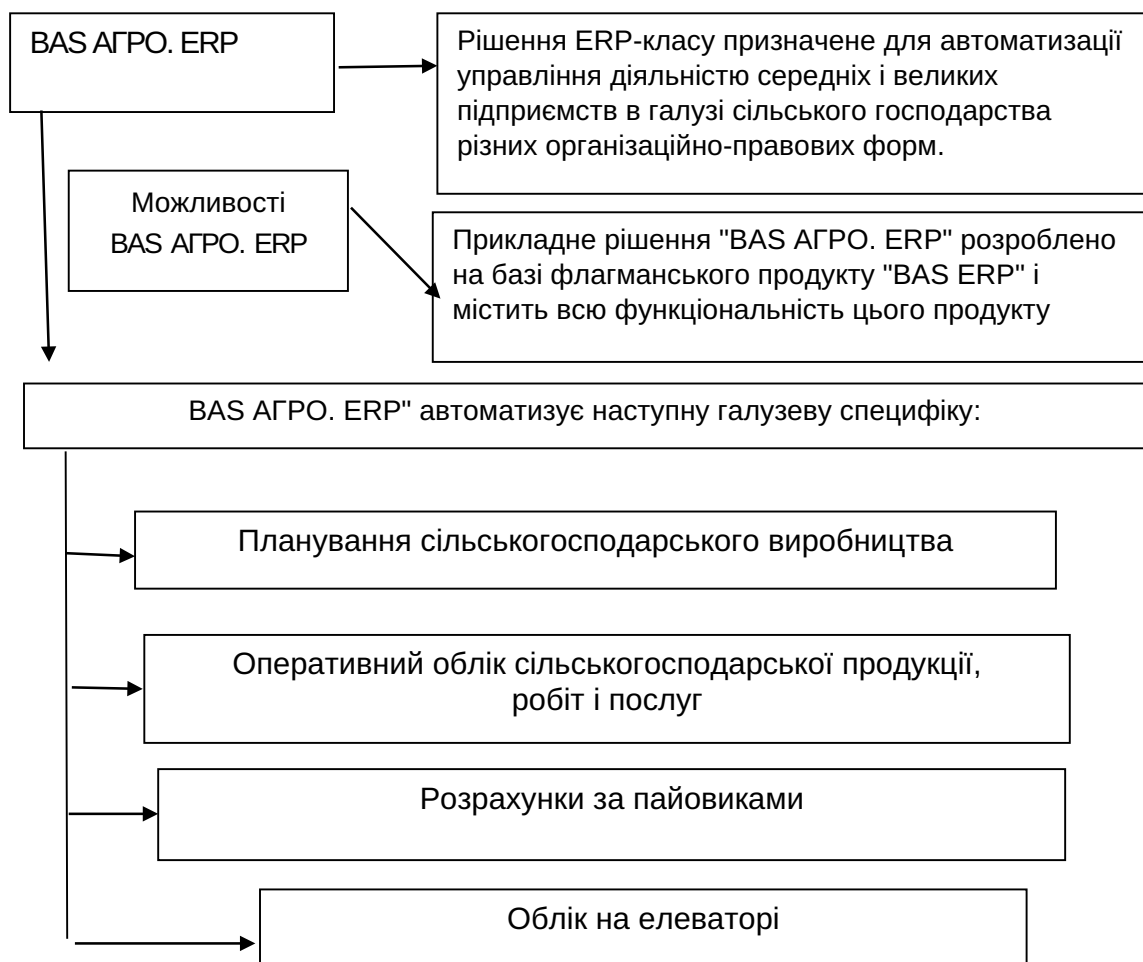

Рис. 2. Основні можливості BAS АГРО. ERP

Джерело: складено автором на підставі [7]

чий облік за допомогою програми BAS АГРО ведеться на рівні підрозділів-виконавців з реалізацією можливості обліку автотранспортних і механізованих сільськогосподарських робіт, що виконуються співробітниками для власних підрозділів. Крім цього оперативний облік сільськогосподарської продукції, робіт і послуг дає можливість реєструвати сільськогосподарські і ремонтні роботи, що виконуються вручну для внутрішніх і сторонніх замовників.

В рамках подальших дій програми передбачена комплексна можливість реєстрації фактів зважування, оформлення супровідних друкованих документів для автотранспорту (накладні, товаро-транспортні накладні), за допомогою яких здійснюється перевезення вантажів з току, на тік, внутрішні переміщення ТМЦ для підробітку або сушки зерна. Крім цього є можливість створення первинних та зведених документів по роботах допоміжних підрозділів, де здійснюється обробка зерна, аналіз витрат та розподілення загальнови-робничих витрат на основне виробництво.

За допомогою автоматизованих робочих місць на елеваторах потрібно організувати в рамках програми розрахунок строків зберігання, розрахунок собівартості послуг елеватора та розрахунок сум послуг та виставлення рахунків власникам зерна. Система контролю здійснюється за допомогою підключення до вагового обладнання, відеокамер, АСУ ТП. За функціональними можливостями BAS АГРО є можливість нарахувати орендні операції за паями з деталізацією договорів про па та територіальною належністю згідно державної реєстрації і видів земель (рілля, пасовища, сіножаті). Важливою умовою успішної діяльності підприємства є досягнення оптимального рівня витрат на виробництво внаслідок чого зростає конкурентоздатність продукції. На підприємстві мало уваги приділяється для удосконалення методів планування і обліку, калькулювання і аналізу собівартості продукції. В табл. 1 згрупована інформація про можливості специфіки BAS АГРО. ERP.

Таблиця 1

Призначення і можливості складових галузевої специфіки BAS АГРО. ERP

Назва елементів галузевої специфіки	Характеристика можливостей ведення
Планування сільськогосподарського виробництва	
<p>Необхідна для формування первинних бюджетів, та впровадження різні сценарії прогнозування виходячи точку беззбитковості кожної культури.</p> <p>Дає можливість формувати статті калькуляційних витрат та перелік робіт, матеріалів, які необхідні для виробництва конкретного виду сільськогосподарської продукції (культури) продукції. Комплексно реалізована функціональність визначення результатів сільськогосподарського планування при бюджетному планування. Програма дає можливість сформувати бюджет (плановий та фактичний) на підставі накопичених в інформаційній базі даних про доходи та витрати.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – процес планування вирощування культур на окремих полях – розрахунок технологічних карт полів з окремими сценаріями та їх коригування – формування планової структури витрат по статтям витрат, культурах і полях, сортах – оприбуткування можливого обсягу та балансу продукції – планування обсягів продажу продукції рослинництва та внутрішніх або зовнішніх ринках та розрахування бюджетів витрат культури – здійснення аналізу сільськогосподарських витрат за визначеними факторами – проведення комплексного аналізу структури собівартості біологічних активів – аналіз інформації про витрати, накопичені на виробничих підрозділах сільського господарства в розрізі культур, полів і видів робіт.
Оперативний облік сільськогосподарської продукції, робіт і послуг	
<p>Сформовані форми (реєстри аналітичного та синтетичного обліку) програми призначені для оперативного обліку витрат, як джерело для автоматичного формування звітності управлінського та фінансового обліку.</p> <p>Створений автоматичний функціонал фактичних витрат оперативного обліку з аналітичними даними у розрізі полів, культур, марок техніки, автомобіля або персоналу: агронома, тракториста дає можливість приймати оперативні рішення.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – плановий (фактичний) розрахунок заробітної плати водіїв і трактористів на підставі створених первинних документів – здійснення обліку нормативних і фактичних витрат палива, формування даних про фактичні використані матеріально-технічні ресурси – реєстрація факту зважування – здійснення розрахунку прямих та непрямих витрат по полях. проведення аналізу обсягу збору врожаю, врожайність кожного поля культур; – перспективний аналіз витрат виробничих підрозділах сільського господарства у розрізі культур, полів і видів робіт – розрахунок та аналіз рівня рентабельності вирощуваних культур в розрізі полів.
Облік на елеваторі	
<p>Для зручної роботи створення автоматизовані робочі місця для різних ролей співробітників: АРМ "Транспорт", АРМ "Контроль якості", АРМ "Зважування", АРМ "Підробіток зерна"</p>	<ul style="list-style-type: none"> – формування виробничих процесів елеватора – проведення лабораторного контролю якості зерна та проведення кількісно-якісного обліку та формування внутрішньої звітності. – здійснення контролю руху транспорту на території елеватору.

Джерело: складено автором на основі [7]

За допомогою програми є можливість здійснювати автоматичний облік нарахованої орендної плати та проведення розрахунків ПДФО (18%) і військового збору (1,5%) з нарахованих сум в разі коли пайовиками виступають як юридичні та і фізичні особи. Є можливість формувати аналітичні дані за

договорами про паї (строки, розміри, реєстраційні дані, відсоток нарахувань), нарахування та утримання, порядок видачі та проведення взаєморозрахунків з пайовиками грошовими та негрошовими засобами та формування регламентованої внутрішньогосподарської звітності за пайовими розрахунками.

Таблиця 2

Види та призначення автоматизованих робочих місць програми BAS АГРО

Вид АРМ	Призначення
АРМ "Транспорт"	Створено для призначення при реєстрації транспорту та контролю його пересування на території елеватора та поза нею. Відображає довжину черги транспортних засобів, та фіксує в якій контрольній точці знаходиться той чи інший автомобіль. Комплексно передбачено видання дозволу на в'їзд та виїзд з території транспортних засобів.
АРМ "Контроль якості"	Створено для реєстрації результатів лабораторних аналізів з фіксацією в системі результатів аналізу зерна (автоматичний і ручний режим). Формування сертифікатів якості і актів розбіжності. АРМ "Контроль якості" з визначенням необхідності в ступені обробки зерна.
АРМ "Зважування"	Створено для забезпечення безперебійної роботи ділянки зважування: отримання даних з вагового обладнання та коректність їх заповнення у системі. Подальший розрахунок залікової ваги, отримання знижок та націнок, у форматі приймання та відвантаження зерна.
АРМ "Підробіток зерна"	Призначено для відображення окремих виробничих операцій з зерном та формування документів фінансового обліку.

Джерело: складено автором на основі [7]

Для зручної роботи користувачів з підсистемою «Облік на елеваторі» реалізовані автоматизовані робочі місця для різних ролей співробітників (табл. 2).

Для великих підприємств можливо застосувати ERP систему Парус Підприємство 8.0, яка передбачає ведення обліку витрат і калькуляцію собівартості з забезпеченням автоматизації функції бухгалтерії виробничого підприємства. Це застосування призначене для використання бухгалтерами виробництва (цехів) і калькуляційних відділів (секторів, груп) [8].

Ефективна та дієва система управління витратами можлива лише в разі побудови чіткої управлінської структури на підприємстві та автоматизація контролювання витрат за допомогою програми Agri: бухгалтерія (рис. 3).

Бухгалтерський облік процесу виробництва залежить від конкретних розмірів, властивостей та характеру технології й організації виробництва та визначення індивідуальними особливостями, які потрібно передбачити в програмі. Інколи виготовлення одного продукту за різними технологічними прийомами вимагає різної системи групування статей витрат собівартості. При цьому можливі два варіанти: готовий продукт має кількісні параметри або і кількісні, і якісні. Усі ці характеристики мають міститися в первинних документах на випуск, інакше калькулювання собівартості продукції неможливе. Тому доцільно відображати дані характеристики за допомогою сучасних інформаційних систем та програми Agri: бухгалтерія.

Більшість сучасних комп'ютерних облікових систем розраховані на спільну роботу бухгалтерів у мережі. Тому в її основу пропонуємо покласти принцип відповідальності: кожен бухгалтер відповідає за ведення інформації на своїй ділянці обліку. За допомогою даного поділу функцій можна, з одного боку, підвищити якість їх виконання, з іншого боку – реалізувати додаткову контрольну функцію шляхом погодження заключних результатів роботи інших працівників.

Висновки. Головним інструментом, що реалізує інформаційну функцію обліку щодо забезпечення релевантних даних про стан підприємства та результати його діяльності, є бухгалтерська звітність. Однак, на сьогоднішній бухгалтерська звітність малоінформативна щодо витрат та собівартості продукції, оскільки діючим порядком подання фінансової та статистичної звітності зруйнований системний бухгалтерський облік, який раніше слугував потребам управління, як підприємства, так і держави в цілому. Тому процес автоматизації витрат максимально дасть можливість контролювати процес виробництва, переглядати внутрішню систему бухгалтерської звітності аграрних підприємств, яка формується на основі фінансового обліку та акумулюватиме показники різних видів звітності. Це дасть можливість покращити управлінську роботу як на рівні підприємства, так і на рівні держави щодо регулювання аграрного сектору в цілому.

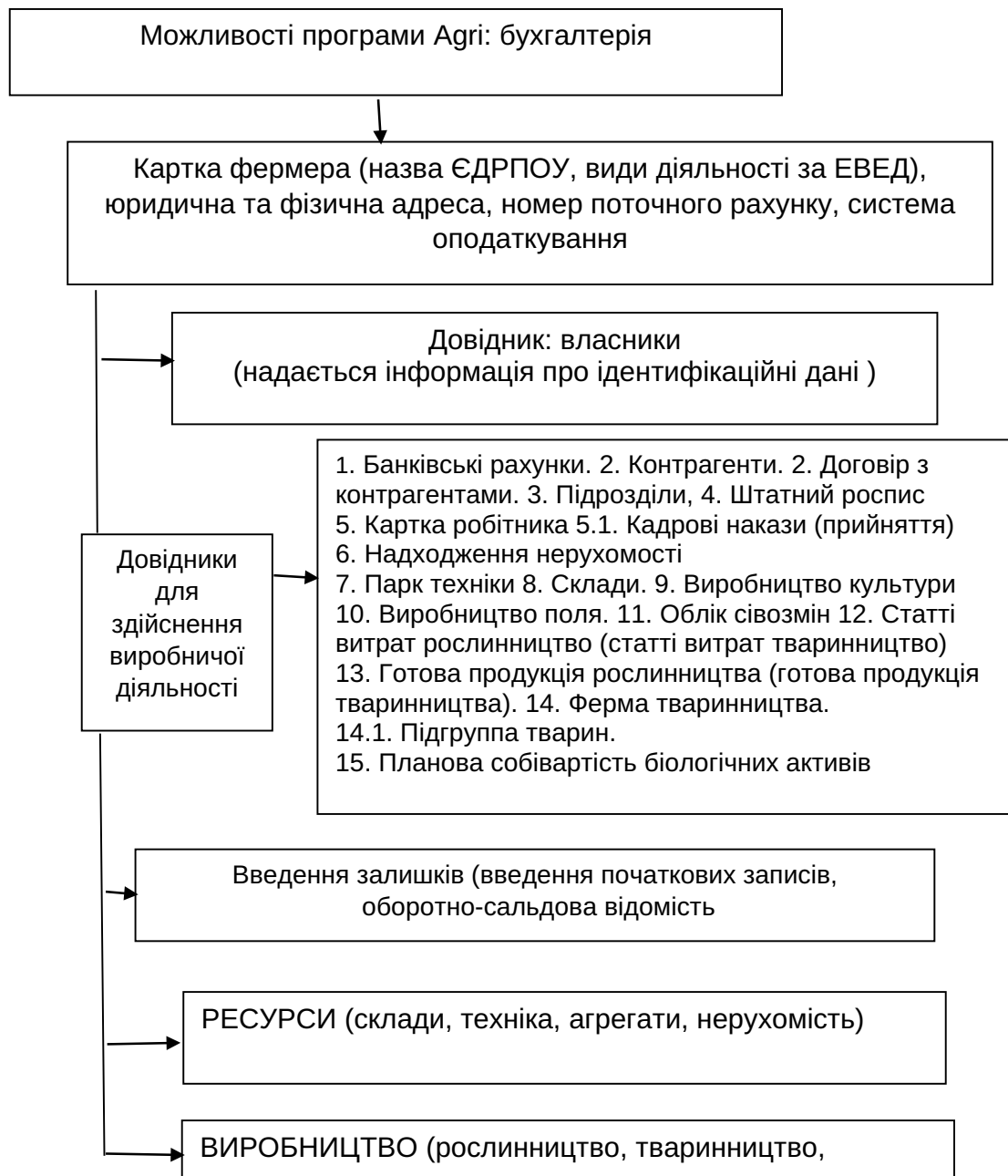

Рис. 3. Основні складові ведення фінансового обліку витрат виробництва та готової продукції за допомогою програми Agri: бухгалтерія

Джерело: складено автором на основі даних [9]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Ф. Ф. Бутинець. 7-е вид., доп. і перероб. Житомир : ПП «Рута», 2006. 832 с.
2. Скрипник С. В., Франчук І. Б., Шепель І. В. Особливості автоматизації обліку підприємств у сучасних умовах. *Економіка та держава. Міжнародний науково-практичний журнал. Серія: "Економічна наука".* № 10. 2020. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4757&i=6> (дата звернення 05.10.2023).
3. Кулініч Т., Шепель І., Гавриленко Н. Розвиток управлінського обліку на основі ризик-орієнтованого підходу. *Економічний аналіз.* 2021. Т. 31. № 1. С. 17–24. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1868/6565656954>

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення 07.10.2023).

5. Тлущкевич Н. Організація управлінського обліку (практика впровадження на сільськогосподарських підприємствах). *Бухгалтерський облік і аудит*. 2007. № 2. С. 13–17.

6. Чернікова І.Б. та ін. Управлінський облік в інформаційній системі підприємства: навч. посіб. Харківський державний університет харчування та торгівлі. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2016. 209 с.

7. BAS АГРО. Бухгалтерія. URL: <https://www.bas-soft.eu/soft/bas-sectoral/bas-agro-erp/#popularPosts> (дата звернення: 23.09.2023).

8. Облік фактичних витрат і калькуляція собівартості. URL: <http://www.parus.ua/ua/149/> (дата звернення: 02.10.2023).

9. Agri: бухгалтерія. URL: https://agrianalytica.com/uk/products_farmer_ac (дата звернення: 24.09.2023).

REFERENCES:

1. Butynets F.F. (2006) *Bukhhalterskyi finansovyi oblik [Accounting and financial accounting]: pidruchnyk dlia studentiv spetsialnosti «Oblik i audyt» vyshchykh navchalnykh zakladiv / F. F. Butynets. 7-e vyd., dop. i pererob. Zhytomyr : PP «Ruta», 832 p. [in Ukrainian].*

2. Skrypnyk S. V., Franchuk I.B., Shepel I. V. (2020) *Osoblyvosti avtomatyzatsii obliku pidpriemstv u suchasnykh umovakh [Features of accounting automation of enterprises in modern conditions]. Ekonomika ta derzhava. Mizhnarodnyi naukovo-praktychnyi zhurnal. Seriya: "Ekonomichna nauka". vol. 10. Available at: http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4757&i=6 (accessed 05.10.2023) [in Ukrainian].*

3. Kulinich T., Shepel I., Havrylenko N. (2021) *Rozvytok upravlinskoho obliku na osnovi ryzyk-orientovanoho pidkhodu [Development of management accounting based on a risk-oriented approach]. Ekonomichnyi analiz. T. 31. Vol. 1. P. 17–24. Available at: https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1868/6565656954 (accessed 07.10.2023). [in Ukrainian].*

4. Polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 16 «Vytraty» (1999) [Accounting regulation (standard) 16 "Expenses"]: zatverdzhene nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 31 hrudnia 1999 r. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (accessed 07.10.2023). [in Ukrainian].

5. Tluchkevych N. (2007) *Orhanizatsiia upravlinskoho obliku (praktyka vprovadzhennia na silskohospodarskykh pidpriemstvakh). [Organization of management accounting (practice of implementation at agricultural enterprises)]. Bukhhalterskyi oblik i audyt, vol. 2, pp. 13–17. [in Ukrainian].*

6. Chernikova I. B. ta in. (2016) *Upravlinskyi oblik v informatsiinii systemi pidpriemstva [Management accounting in the information system of the enterprise]: navch. posib. Kharkivskyi derzhavnyi universytet kharchuvannia ta torhivli. Kharkiv : Vydavets Ivanchenko I. S., 209 p. [in Ukrainian].*

7. BAS АГРО. Бухгалтерія. BAS АГРО. Бухгалтерія [BAS АГРО Accounting]. Available at: <https://expresssoft.com.ua/uk/product/bas-agro-buhgalterija-ua/> (accessed 20 september 2023).

8. *Oblik faktychnykh vytrat i kalkuliatsiia sobivartosti [Accounting of actual costs and costing]. URL: http://www.parus.ua/ua/149/ (accessed 28 september 2023).*

9. Agri: бухгалтерія. Agri Бухгалтерія [Agri: Accounting]. Available at: https://agrianalytica.com/uk/products_farmer_ac (accessed 24 september 2023).